

De bijdrage van professionalisering aan de toetsbekwaamheid van hbo-professionals

Opbrengsten van een vragenlijstonderzoek

Project: Je Ogen Uitkijken

Projectdoel 8: Gepercipieerde Effecten van het project Je Ogen Uitkijken

Datum: 19 oktober 2022

Auteurs:

Drs. Kitty Meijer, Hogeschool Utrecht

Dr. Bas Agricola, Hogeschool Utrecht

Dr. Tamara van Schilt-Mol, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen

Dr. Liesbeth Baartman, Hogeschool Utrecht

Het project Je Ogen Uitkijken is uitgevoerd in opdracht van de Vereniging Hogescholen en het ministerie van OCW

Je ogen uitkijken

Colofon

Projectteam Je Ogen Uitkijken

- Tamara van Schilt-Mol (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen; penvoeder, projectleider, eindverantwoordelijk projectlijn bke/ske)
- Liesbeth Baartman (Hogeschool Utrecht; projectleider, eindverantwoordelijk projectlijn Protocol Afstuderen)
- Kitty Meijer (Hogeschool Utrecht)
- Jeroen van der Linden (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)
- Lisette Munneke (Hogeschool Utrecht)
- Marjoleine Dobbelaer (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)
- Bas Agricola (Hogeschool Utrecht)
- Linda Jakobs (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)
- Kyle van den Langenberg (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)

Kerngroep Je Ogen Uitkijken

- Eric Tigchelaar (Hogeschool van Amsterdam)
- Dedmer Swart (Van Hall Larenstein/NHL Stenden)
- Martijn Leenknecht (HZ University of Applied Sciences)
- Kees Schimmel (Christelijke Hogeschool Ede)
- Brenda Aalders (Hanzehogeschool Groningen)
- Maaïke Cox (Aeres Hogeschool)
- Irene Biemond (Van Hall Larenstein/Hogeschool Windesheim)
- Martje Köhlen (Hogeschool Rotterdam)
- Judith Revet (Hogeschool Inholland)
- Nadya Raat (Saxion)

Stuur-/klankbordgroep

- Paul Rullmann
- Dominique Sluijsmans
- Daan Andriessen
- Roeland Smits

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1 Inleiding	4
Achtergrond project Je Ogen Uitkijken	4
Aanleiding afsluitend onderzoek.....	5
Doelstelling.....	5
2 Algemene gegevens respondenten.....	6
Hogescholen	6
Werkervaring en rollen	7
Bekendheid met het landelijk netwerk toetsbekwaamheid	8
3 Toetsbekwaam door professionaliseringsactiviteiten.....	9
Professionaliseringsactiviteiten	9
Redenen voor professionalisering	10
Bijdrage professionaliseringsactiviteiten aan toetsbekwaamheid	11
Bijdrage professionalisering aan specifieke toetsbekwaamheid	12
4 Toetsbekwaam door het protocol afstuderen	17
5 Duurzame verankering van toetsbekwaamheid.....	19
6 Discussie en conclusie.....	20

Samenvatting

Professionals in het hbo hebben de afgelopen jaren op veel verschillende manieren aan hun toetsbekwaamheid gewerkt. Ter afronding van het project Je Ogen Uitkijken is inzicht verkregen in hoe hbo-professionals zich de afgelopen jaren hebben geprofessionaliseerd op hun toetsbekwaamheid en hoe de activiteiten die zij hebben gedaan hebben bijgedragen aan (het vergroten van) hun toetsbekwaamheid. In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd van een vragenlijstonderzoek uitgezet onder hbo-professionals. Alle hogescholen in Nederland (n=38) zijn vanuit de Vereniging Hogescholen aangeschreven om deel te nemen aan het onderzoek. De professionaliseringsactiviteiten die hbo professionals het meest hebben ondernomen zijn het bijwonen van kalibratiesessies, intervisies, en bijeenkomsten over toetsing op de eigen hogeschool. Een grote groep professionals gaf aan zich vooral te professionaliseren op toetsbekwaamheid uit eigen interesse. Het toepassen van nieuwe toetsvormen, het volgen van een onderwijskundige opleiding met aandacht voor toetsing en het volgen van intervisie en kalibratiesessies hebben de grootste bijdrage geleverd aan toetsbekwaamheid. De verankering van toetsbekwaamheid is volgens de hbo professionals vooral duurzaam doordat ze hun kennis en vaardigheden blijven ontwikkelen en doordat ze samenwerken met collega's aan toetsvraagstukken.

1 Inleiding

Achtergrond project Je Ogen Uitkijken

Op verzoek van de Vereniging Hogescholen heeft het netwerk Toetsbekwaamheid het project Je Ogen Uitkijken uitgevoerd. Binnen dit project zijn hogescholen ondersteund en geprofessionaliseerd op het gebied van de inrichting van Basis Kwalificatie examinering (BKE) en Senior Kwalificatie Examinering (SKE) als onderdeel van de Basis Didactisch Bekwaamheid (BDB) en Senior Didactische Bekwaamheid (SDB) en het gebruik van het Protocol Afstuderen 2.0.

Je Ogen Uitkijken is een vervolg op Vreemde Ogen Dwingen (Vereniging Hogescholen, 2012), Beoordelen is Mensenwerk (Andriessen, Daan et al., 2014), Zienderogen Vooruit (Vereniging Hogescholen, 2017) en Onderwijs Ontwerpen is Mensenwerk (Andriessen, D., Sluijsmans, Snel, & Jacobs, 2017a).

In het rapport Vreemde Ogen Dwingen deed de commissie aanbevelingen over externe validering. Onderdeel van de adviezen was om een systeem van certificering op te zetten en

examinatoren te professionaliseren (BKE/SKE) en om een gezamenlijk protocol te ontwikkelen om de kwaliteit van afstudeerwerken te borgen. Het rapport Beoordelen is Mensenwerk heeft een eerste versie van het protocol Afstuderen opgeleverd. In een proeftuin experimenteerde een aantal hbo-opleidingen met dit eerste concept wat leidde tot een 'reisverslag' Onderwijs Ontwerpen is Mensenwerk en uiteindelijk een bijgestelde versie van het protocol Afstuderen 2.0 (Andriessen, D., Sluijsmans, Snel, & Jacobs, 2017b).

Het netwerk Toetsbekwaamheid organiseert netwerkbijeenkomsten, kennisdelingsmiddagen en regiobijeenkomsten, faciliteert een Teams-ruimte waar leden vragen kunnen stellen en kennis/ervaringen kunnen delen. Het doel van het project Je Ogen Uitkijken is dat opleidingen na afloop van het project de borging van toetsbekwaamheid en de kwaliteit van afstudeerprogramma's kunnen verantwoorden. En dat deze verantwoording structureel is verankerd in de professionele kwaliteitscultuur van de hogeschool of universiteit.

Je Ogen Uitkijken is uitgevoerd door een ontwerpgroep en een kerngroep. Alle (bij de VH aangesloten) hogescholen dragen financieel bij aan het project Je Ogen Uitkijken en onderschrijven het doel om aandacht voor toetsbekwaamheid duurzaam te verankeren. Binnen het project worden onderzoeksactiviteiten uitgevoerd die leiden tot concrete tools met betrekking tot BKE/SKE en Protocol Afstuderen 2.0 waarmee opleidingen en hogescholen invulling kunnen geven aan toetsbekwaamheid binnen de eigen opleidingen. Meer informatie over het project "Je Ogen Uitkijken", rapportages en opgeleverde tools zijn te vinden op www.toetsbekwaamheid.nl

Aanleiding afsluitend onderzoek

Het project Je Ogen Uitkijken is in 2022 afgerond. Professionals in het hbo hebben de afgelopen jaren op veel verschillende manieren aan hun toetsbekwaamheid gewerkt. Ter afronding van het project Je Ogen Uitkijken is inzicht verkregen in hoe hbo-professionals zich de afgelopen jaren hebben geprofessionaliseerd op hun toetsbekwaamheid en hoe de activiteiten die zij hebben gedaan hebben bijgedragen aan (het vergroten van) hun toetsbekwaamheid. In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd van een vragenlijstonderzoek uitgezet onder hbo-professionals. Alle hogescholen in Nederland (n=38) zijn vanuit de Vereniging Hogescholen aangeschreven om deel te nemen aan het onderzoek.

Doelstelling

Het doel van dit vragenlijstonderzoek was om in kaart te brengen hoe docenten (blijvend) werken aan hun toetsbekwaamheid. De vraagstelling die centraal stond in dit onderzoek was:

Welke bijdrage hebben professionaliseringsactiviteiten op de gepercipieerde toetsbekwaamheid van hbo-professionals in Nederland?

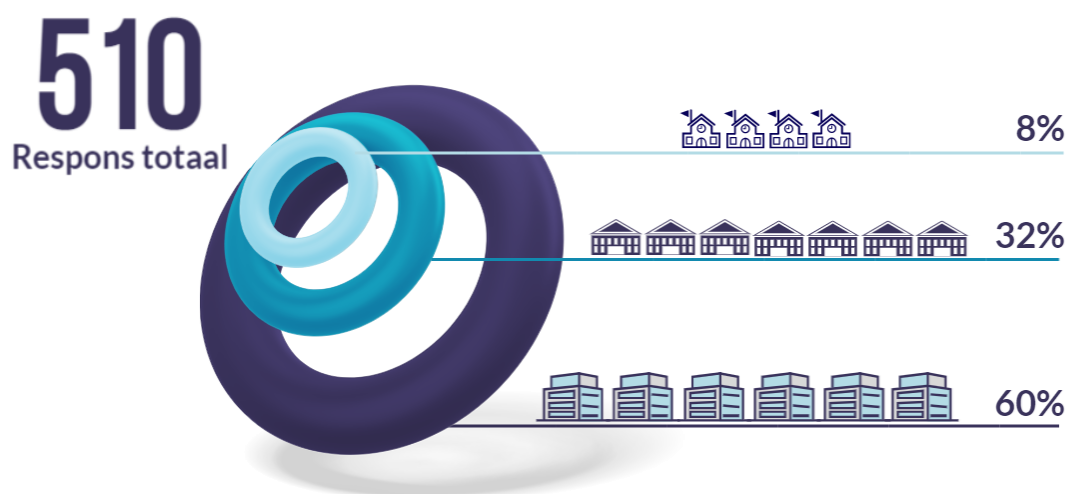
2 Algemene gegevens respondenten

Hogescholen

Alle hogescholen die aangesloten zijn bij de Vereniging Hogescholen (VH) werden aangeschreven met het verzoek om de vragenlijst onder hun professionals uit te zetten. Voor de verspreiding van de vragenlijst van dit onderzoek werd gevraagd aan de hogescholen om een link en informatiebrief te mailen naar de professionals, door een contactpersoon binnen de hogeschool.

Veel grote hogescholen gaven aan dat het versturen van de vragenlijst per email niet mogelijk was binnen hun instelling en zij alleen gebruik maakten van nieuwsbrieven en interne websites. De verspreiding van de vragenlijst op deze manier heeft een hoge respons belemmerd. Dit terwijl de deelnemers aan de vragenlijst juist aangaven bereikt te willen worden via de email. Voornamelijk bij de grote hogescholen is deze manier van communiceren niet optimaal benut.

Van de 38 hogescholen aangesloten bij de VH hebben 17 hogescholen deelgenomen, waarvan 4 kleine hogescholen (< 500 fte), 7 middelgrote hogescholen (500-2500 fte) en 6 grote hogescholen (> 2500 fte). In totaal hebben 510 hbo-professionals de vragenlijst ingevuld, waarvan 8% werkzaam bij kleine hogescholen, 32% bij middelgrote hogescholen en 60% bij grote hogescholen zijn (zie Figuur 1).

Figuur 1. Percentageverdeling respondenten over kleine, middelgrote en grote hogescholen

Werkervaring en rollen

Van de respondenten werkte 14% (n = 69) korter dan 2 jaar in het hbo; 14% (n = 73) tussen de 2 en 5 jaar in het hbo en 72% (n = 368) langer dan 5 jaar in het hbo. Van de totale groep deelnemers had 54% (n = 277) geen eerdere ervaring in het onderwijs; 14% (n = 71) had ervaring in het primair onderwijs; 18% (n = 92) in het voortgezet onderwijs; 11% (n = 58) in het middelbaar beroepsonderwijs en 11% (n = 58) in het wetenschappelijk onderwijs.

Hboprofessionals die werkten aan hun toetsbekwaamheid hadden meerdere rollen. Het grootste deel van de groep respondenten die de vragenlijst heeft ingevuld vervulde de rol van docent, die van examinerator en die van ontwikkelaar/ontwerper (n totaal = 510).

451	88%	heeft een rol als docent
345	68%	heeft een rol als examinerator
280	55%	heeft een rol als ontwikkelaar of ontwerper van het curriculum
133	26%	heeft een rol als lid van een examencommissie of toetscommissie
100	20%	heeft een rol als onderzoeker
59	12%	heeft een rol als onderwijskundig adviseur
52	10%	heeft nog andere rollen zoals loopbaanbegeleider of ICT adviseur
34	7%	heeft een rol als manager
23	5%	heeft een rol als kwaliteitszorgmedewerker

De hbo-professionals die de vragenlijst hebben ingevuld vervulden vaak meerdere rollen binnen hun instelling of opleiding. Zo was van de 451 docenten 75% naast hun rol als docent ook examinerator en 60% ook ontwikkelaar en/of ontwerper van het curriculum. En van de 133 leden van de examencommissie of toetscommissie was 86% ook docent. In tabel 1 zijn de dubbele rollen die hbo-professionals vervulden terug te lezen.

Tabel 1.
Dubbelrollen van hbo-professionals (totaal n = 510)

	Docent	Examinator	Ontwikkelaar en/of ontwerper	Lid examen- of toetscommissie	Onderwijskundig adviseur	Kwaliteitszorg medewerker	Manager	Onderzoeker
Docent	451	337	272	115	32	13	19	93
Examinator		345	239	109	24	10	17	70
Ontwikkelaar en/of ontwerper			280	81	28	8	13	69
Lid examen- of toetscommissie				133	16	6	2	23

Onderwijskundig adviseur					59	10	3	12
Kwaliteitszorg medewerker						23	2	3
Manager							34	6
Onderzoeker								100

Bekendheid met het landelijk netwerk toetsbekwaamheid

Het landelijk netwerk Toetsbekwaamheid bestaat uit vertegenwoordigers en leden.

Netwerkvertegenwoordigers zijn contactpersonen van de hogeschool of universiteit die binnen de eigen instelling een verantwoordelijkheid voor de BKE/SKE en/of het Protocol Afstuderen 2.0 hebben. Netwerkleden kunnen deelnemen aan de online Teamsruimte en netwerkbijeenkomsten.

Het netwerk toetsbekwaamheid brengt de opbrengsten vanuit het project 'Je Ogen Uitkijken' naar de eigen hogescholen. Tijdens de COVID-19 lockdown ontstond er in 2021 een duidelijke toename in zowel het aantal netwerkleden als een toename in uitwisseling tussen hogescholen in de teams omgeving.

Van de respondenten aan de vragenlijst was 41% (210) bekend met het landelijk netwerk Toetsbekwaamheid. Van deze 210 respondenten had 44% (92) wel eens een bijeenkomst bijgewoond, zoals een workshop in de Week van Toetsbekwaamheid; 75% (157) had wel eens de website bezocht; 34% (72) had wel eens contact gehad met een netwerkvertegenwoordiger van de eigen hogeschool en 8% (17) kende het netwerk via een andere manier, zoals een nieuwsbrief of LinkedIn (zie Figuur 2).

Figuur 2. Aantal respondenten dat bekend is met het netwerk toetsbekwaamheid

3 Toetsbekwaam door professionaliseringsactiviteiten

De meest bekende professionaliseringsactiviteit in het hbo om de toetsbekwaamheid van professionals te ontwikkelen zijn de Basis Kwalificatie Examinering (BKE) en Senior Kwalificatie Examinering (SKE).

Van de 510 deelnemers aan de vragenlijst gaf 97% bekend te zijn met de BKE/SKE als vorm van professionalisering. Deze trajecten worden vaak aangeboden als een geïntegreerd onderdeel van de basiskwalificatie didactische bekwaamheid (BDB), maar worden ook los aangeboden. Waar bij de BKE het basisniveau voor alle docenten centraal staat, kunnen docenten zich bij de SKE verder professionaliseren.

In het project Je Ogen Uitkijken zijn verschillende projectactiviteiten uitgevoerd die als doel hadden om toetsbekwaamheid blijvend te ontwikkelen. Zo zijn in het project samen met de hogescholen de leeruitkomsten voor de BKE en de SKE herijkt, nu als vier kwaliteiten:

- Kwaliteit 1: je handelt binnen context van het toetsbeleid en -organisatie
- Kwaliteit 2: je handelt binnen het onderwijs- en toetsprogramma
- Kwaliteit 3: je past toetskennis en -vaardigheden adequaat toe
- Kwaliteit 4: je blijft toetsbekwaam

In de vragenlijst werd de deelnemers gevraagd welke professionaliseringsactiviteiten zij de afgelopen drie jaar hadden gedaan. Daarna werd ingezoomd op de gepercipieerde bijdrage van die professionaliseringsactiviteiten aan hun toetsbekwaamheid.

Professionaliseringsactiviteiten

De 510 hbo-professionals uit het onderzoek werden bevraagd op het soort activiteiten waarmee ze zich de afgelopen drie jaar hadden geprofessionaliseerd in hun toetsbekwaamheid. Er werden verschillende activiteiten voor professionalisering voorgelegd (zie Tabel 2).

Tabel 2.

Activiteiten voor professionalisering van toetsbekwaamheid hbo-professionals in de afgelopen drie jaar (totaal n = 510)

Activiteit	Percentage	Aantal
Kalibratiesessie(s)	66%	338

Intervisie en/of consultatie sessie(s) met collega's	58%	298
Bijeenkomsten toetsing op hogeschool	55%	281
BKE afgerond of mee bezig	49%	251
Nieuwe vormen van toetsen uitgeprobeerd	44%	223
Raadplegen informatie zoals boek, vakblad of website	43%	260
Bijeenkomsten toetsing landelijk	28%	145
SKE afgerond of mee bezig	22%	112
Onderwijskundige opleiding met aandacht voor toetsing	14%	69
Anders, namelijk...	8%	41

Vijf activiteiten voor professionalisering werden veelvuldig door hbo-professionals uitgevoerd in de afgelopen drie jaar: het bijwonen van kalibratiesessies; het bijwonen van intervisiesessies; bijeenkomsten over toetsing op de eigen hogeschool; het volgen van het BKE traject; en het uitproberen van nieuwe vormen van toetsen; en het zelf raadplegen van informatie.

In de open categorie 'Anders' werden verschillende antwoorden gegeven. Deze richtten zich vooral op het verzorgen, begeleiden en beoordelen van BDB en/of BKE- en SKE-scholing aan collega's; op het verrichten van onderzoek naar de eigen toetspraktijk; of op een specifieke invulling van de gevolgde opleiding met aandacht voor toetsing zoals een lerarenopleiding, educatieve master of de master Toetsdeskundige.

Redenen voor professionalisering

De hbo-professionals uit het onderzoek werden vervolgens bevraagd op de redenen die zij hadden om zich te professionaliseren in hun toetsbekwaamheid. Er werden vijf verschillende redenen voor professionalisering voorgelegd (zie Tabel 3).

Tabel 3.

Redenen voor professionalisering van toetsbekwaamheid hbo-professionals (totaal n = 510)

Reden	Percentage	Aantal
Uit eigen interesse	64%	325
Het was een verplichting	43%	218
Vanwege veranderingen in de opleiding	34%	172
Nieuwe rol of functie binnen opleiding of hogeschool	29%	146

Inwerken als startend hbo-professional	26%	130
Anders, namelijk...	16%	80

In de open categorie ‘Anders’ werden verschillende antwoorden gegeven. Bijna alle antwoorden konden gebundeld worden tot één thema: professionalisering op toetsing hoort bij het werk van de hbo-professional.

Voorbeelden van gegeven antwoorden zijn professionalisering op toetsing hoort bij een voortdurende ontwikkeling als professional; hoort bij het blijven bij ontwikkelingen in het veld; en hoort bij het verkrijgen van nieuwe inzichten en visies op toetsing.

Veel mensen noemden meer dan één reden. In tabel 4 is te lezen welke dubbele redenen de deelnemers hebben gegeven. Zo is te zien dat van de 325 hbo professionals die uit eigen interesse zich professionaliseerden er 117 aangaven dat het niet alleen uit eigen interesse was maar ook een verplichting.

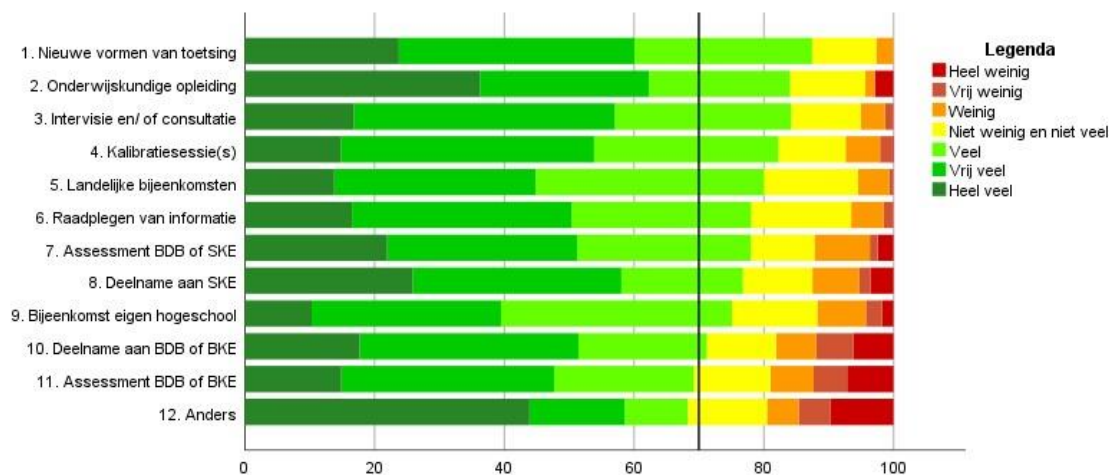
Tabel 4.
Dubbele redenen voor professionalisering (totaal n = 510)

	Startende hbo-professional	Nieuwe rol of functie	Het was een verplichting	Uit eigen interesse	Veranderingen in de opleiding
Startende hbo-professional	130	41	58	76	28
Nieuwe rol of functie		146	45	102	49
Het was een verplichting			218	117	57
Uit eigen interesse				325	126
Veranderingen in de opleiding					173

Bijdrage professionaliseringsactiviteiten aan toetsbekwaamheid

De hbo-professionals uit het onderzoek zijn bevraagd op een schaal van 1 tot 7 over de vraag in hoeverre de specifieke professionaliseringsactiviteiten die ze hebben uitgevoerd, hebben bijgedragen aan hun toetsbekwaamheid. Van de 12 professionaliseringsactiviteiten uit Tabel 1 zijn alleen de activiteiten voorgelegd die zij zelf uitgevoerd hebben.

Uit de resultaten blijkt dat alle activiteiten die zij hebben gedaan de afgelopen jaren in het oog van de deelnemers een aanzienlijke bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van hun toetsbekwaamheid (zie Figuur 3).

Figuur 3. Percentage bijdrage van professionaliseringsactiviteiten aan toetsbekwaamheid

De vijf professionaliseringsactiviteiten die de grootste bijdrage hebben geleverd aan de toetsbekwaamheid van deze hbo professionals bestaan uit: het toepassen van nieuwe vormen van toetsing (87%), het volgen van een onderwijskundige opleiding (84%), het deelnemen aan intervisie (84%), het deelnemen aan kalibratie (82%) en het bijwonen van landelijke bijeenkomsten over toetsing (80%).

Bovenstaande percentages komen overeen met de groene balken uit Figuur 3: deze activiteiten hebben (heel/vrij) veel bijgedragen aan de ontwikkeling van toetsbekwaamheid. De lager scorende activiteiten zijn het BKE-assessment (70%) en deelname aan BKE of BDB (72%).

Bijdrage professionalisering aan specifieke toetsbekwaamheid

De hbo-professionals uit het onderzoek zijn daarna bevraagd om aan te geven in hoeverre de uitgevoerde professionaliseringsactiviteiten hebben bijgedragen aan hun ontwikkeling op de specifieke kwaliteiten van de BKE en SKE. Dit konden zij doen door op 32 vragen die gebaseerd zijn op de vier nieuwe BKE kwaliteiten en de vier nieuwe SKE kwaliteiten aan te geven in welke mate de professionaliserings-activiteiten hebben bijgedragen aan hun ontwikkeling op die kwaliteiten (zie Tabel 5).

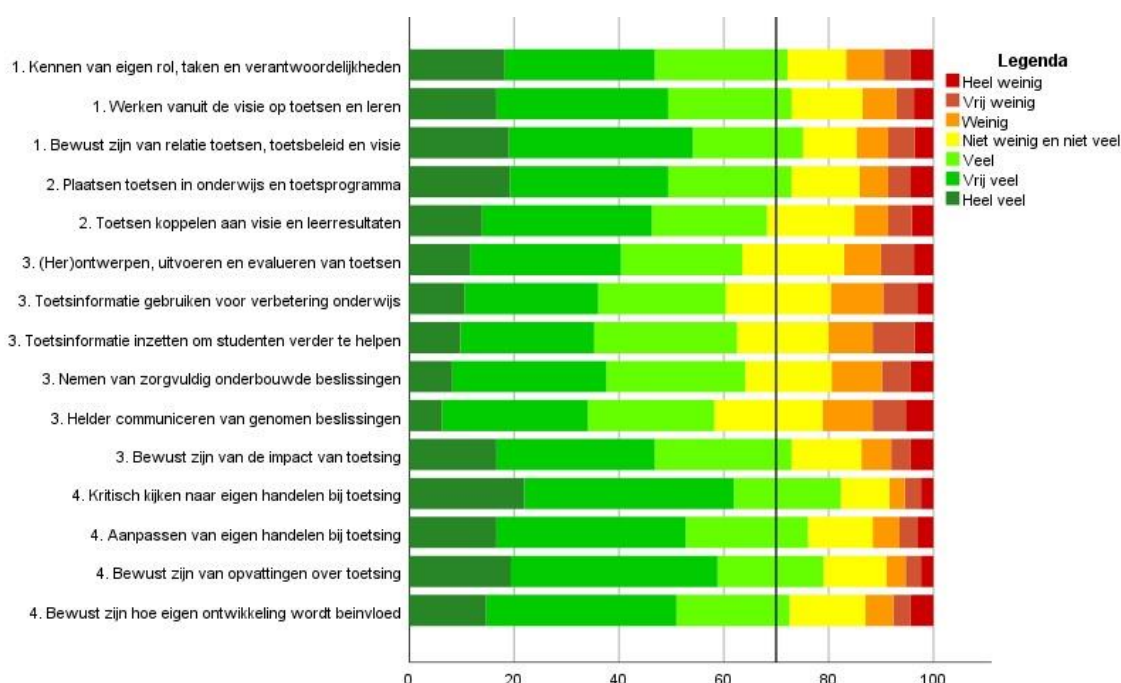
In de kwaliteiten is precies beschreven welke toetsbekwaamheid een hbo-professional in de basis dient te beheersen (BKE) en welke toetsbekwaamheid een hbo-professional dient te beheersen wanneer deze een functie vervult waar senior-expertise op toetsing is verlangd. Alle 510 deelnemers hebben de vragen over BKE (N=15) beantwoord. De 363 deelnemers die in vraag 8 hebben aangegeven de rol van ‘Ontwikkelaar en/of ontwerper van een curriculum’; de rol van ‘Onderwijskundig adviseur’; de rol van ‘Lid van een examencommissie of toetscommissie’ te vervullen; of de ‘SKE heeft afgerond’ hebben ook de vragen over SKE (N=17) beantwoord.

Tabel 5.
Vragen om specifieke toetsbekwaamheid te meten. In hoeverre hebben je professionaliseringsactiviteiten bijgedragen aan...

BKE	SKE
Kwaliteit 1 <i>Het handelen binnen de context van het toetsbeleid en de toetsorganisatie</i>	
1. Het kennen van je eigen rol, taken en verantwoordelijkheden bij toetsing binnen jouw opleiding? 2. Het werken vanuit de visie op toetsen en leren? 3. Het bewustzijn van de relatie tussen toetsen, toetsbeleid en de visie op toetsen en leren?	1. Het evalueren van en adviseren over de kwaliteit van processen binnen de toetsorganisatie waarvoor jij verantwoordelijk bent? 2. Het bewust zijn van de verschillende rollen, taken en verantwoordelijkheden binnen de toetsorganisatie? 3. Het leveren van een actieve bijdrage aan praktische handvatten voor collega's? 4. Het leveren van een actieve bijdrage aan het ontwikkelen, uitvoeren en/of evalueren van toetsbeleid? 5. Het leveren van een actieve bijdrage aan het ontwikkelen, uitvoeren en/of evalueren van (de kaders van de) toetsorganisatie?
Kwaliteit 2 <i>Het handelen binnen het onderwijs- en toetsprogramma</i>	
4. Het kennen van de plaats en functie van toetsen in het onderwijs en toetsprogramma? 5. Het relateren van de toetsen aan de visie en de leerresultaten van de opleiding? 8. Het adviseren over het (her)ontwerp van het 9. Het overzien van het geheel aan en de samenhang	6. Het leveren van een actieve bijdrage aan ontwikkelen van het toetsprogramma van de opleiding? 7. Het evalueren van de kwaliteit van het toetsprogramma vanuit de beoogde leerresultaten? toetsprogramma? tussen de toetsen binnen de opleiding in relatie tot het onderwijsprogramma?
Kwaliteit 3 <i>Het adequaat toepassen van toetskennis en -vaardigheden</i>	
6. Het cyclisch en systematisch (her)ontwerpen, uitvoeren en evalueren van toetsen? 7. Het gebruiken van toetsinformatie voor de evaluatie en verbetering van het onderwijs? 8. Het gebruiken van toetsinformatie om de studenten verder te helpen in hun ontwikkeling? 9. Het nemen van zorgvuldige en onderbouwde beslissingen op basis van toetsinformatie? 10. Het helder communiceren van de genomen beslissingen? 11. Het bewust zijn van de impact van toetsing?	10. Het ondersteunen en begeleiden van collega's in het toetsproces? 11. Het evalueren van de kwaliteit van toetsen van jezelf en van collega's? 12. Het vertalen van de uitkomsten van evaluaties naar concrete aanbevelingen? 13. Het adviseren over ontwerp- en beoordelingsvraagstukken? 14. Het maken van afwegingen op basis van de functie van de toetsen en de context waarbinnen deze worden ingezet?
Kwaliteit 4 <i>Het toetsbekwaam blijven</i>	
12. Het kritisch kijken naar jouw eigen handelen bij toetsing?	15. Het zijn van een kritisch professional en het blijvend ontwikkelen van de eigen toetsbekwaamheid?

- 13. Het aanpassen van jouw eigen handelen bij toetsing?
- 14. Het bewust zijn van jouw eigen ervaringen met en opvattingen over toetsing?
- 15. Het bewust zijn van hoe jouw eigen ervaringen en opvattingen jouw eigen ontwikkeling beïnvloeden?
- 16. Het voeren en initiëren van het inhoudelijk gesprek over het belang van toetsbekwaamheid als onderdeel van docentbekwaamheid?
- 17. Het voeren en van het inhoudelijk gesprek over kwaliteit van toetsing binnen de opleiding?

De resultaten laten zien dat de 510 hbo-professionals vinden dat de door hen gevolgde professionaliseringsactiviteiten een aanzienlijke bijdrage leveren/geleverd hebben aan hun toetsbekwaamheid zoals gemeten met de vier BKE kwaliteiten.

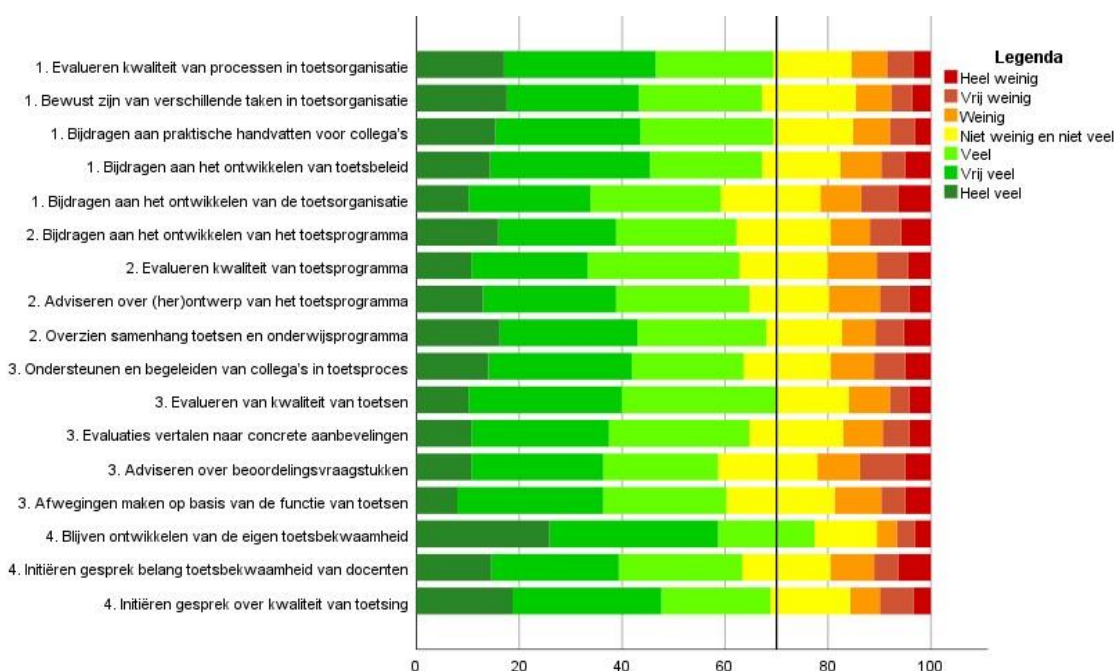
Figuur 4. Percentage bijdrage van professionalisering op de BKE kwaliteiten
 Kwaliteit 1: je handelt binnen context van het toetsbeleid en -organisatie
 Kwaliteit 2: je handelt binnen het onderwijs- en toetsprogramma
 Kwaliteit 3: je past toetskennis en -vaardigheden adequaat toe
 Kwaliteit 4: je blijft toetsbekwaam

De hbo-professionals geven aan dat hun professionalisering de grootste bijdrage heeft geleverd aan kwaliteit 4 ‘het toetsbekwaam blijven’. Zo geeft 82% van de deelnemers aan dat hun professionalisering ‘(heel/vrij) veel’ heeft bijgedragen aan ‘het kritisch kijken naar eigen toetshandelen’ en 78% geeft aan dat hun professionalisering (heel/vrij) veel heeft bijgedragen aan ‘het bewust zijn van opvattingen over toetsing’.

Ook de bijdrage aan kwaliteit 1 ‘het handelen binnen de context van het toetsbeleid en toetsorganisatie’ scoort hoog. Zo geeft 75% van de hbo-professionals aan dat hun professionalisering ‘(heel/vrij) veel’ heeft bijgedragen aan het ‘bewust zijn van de relatie

tussen toetsen, toetsbeleid en de visie op leren en onderwijs'. De onderdelen die passen bij kwaliteit 3 'het adequaat toepassen van toetskennis en toetsvaardigheden' scoren het minst hoog.

Wat betreft de vier SKE kwaliteiten, laten de resultaten van de vragenlijst zien dat de 363 hbo-professionals vinden dat de door hen gevolgde professionaliseringsactiviteiten ook een aanzienlijke bijdrage hebben geleverd aan hun toetsbekwaamheid zoals gemeten met de vier SKE kwaliteiten.

Figuur 5. Percentage bijdrage van professionalisering op de SKE kwaliteiten
 Kwaliteit 1: je handelt binnen context van het toetsbeleid en -organisatie
 Kwaliteit 2: je handelt binnen het onderwijs- en toetsprogramma
 Kwaliteit 3: je past toetskennis en -vaardigheden adequaat toe
 Kwaliteit 4: je blijft toetsbekwaam

De hbo-professionals geven bij de SKE kwaliteiten ook aan dat hun professionalisering de grootste bijdrage levert aan kwaliteit 4 'het toetsbekwaam blijven'. Zo geeft 78% van de deelnemers aan dat hun professionalisering '(heel/vrij) veel' heeft bijgedragen aan 'het blijven ontwikkelen van de eigen toetsbekwaamheid' en 69% aan 'het initiëren van het gesprek over de kwaliteit van toetsing'.

Ook bij de SKE kwaliteiten scoren de hbo-professionals de bijdrage aan kwaliteit 1 'het handelen binnen de context van het toetsbeleid en toetsorganisatie' hoog. Zo geeft bijvoorbeeld 69% van de hbo-professionals aan dat hun professionalisering '(heel/vrij) veel'

heeft bijgedragen aan het ‘Het leveren van een actieve bijdrage aan praktische handvatten voor collega’s’. De onderdelen die passen bij kwaliteit 2 ‘het handelen binnen het onderwijs- en toetsprogramma’ en bij kwaliteit 3 ‘het adequaat toepassen van toetskennis en toetsvaardigheden’ scoren het minst hoog.

4 Toetsbekwaam door het protocol afstuderen

In het project Je Ogen Uitkijken zijn verschillende projectactiviteiten uitgevoerd die als doel hadden om de toetsbekwaamheid van professionals te (blijven) ontwikkelen. In hoofdstuk 3 ging het over verschillende professionaliseringsactiviteiten en hun bijdrage aan toetsbekwaamheid. Dit hoofdstuk richt zich op het Protocol Afstuderen.

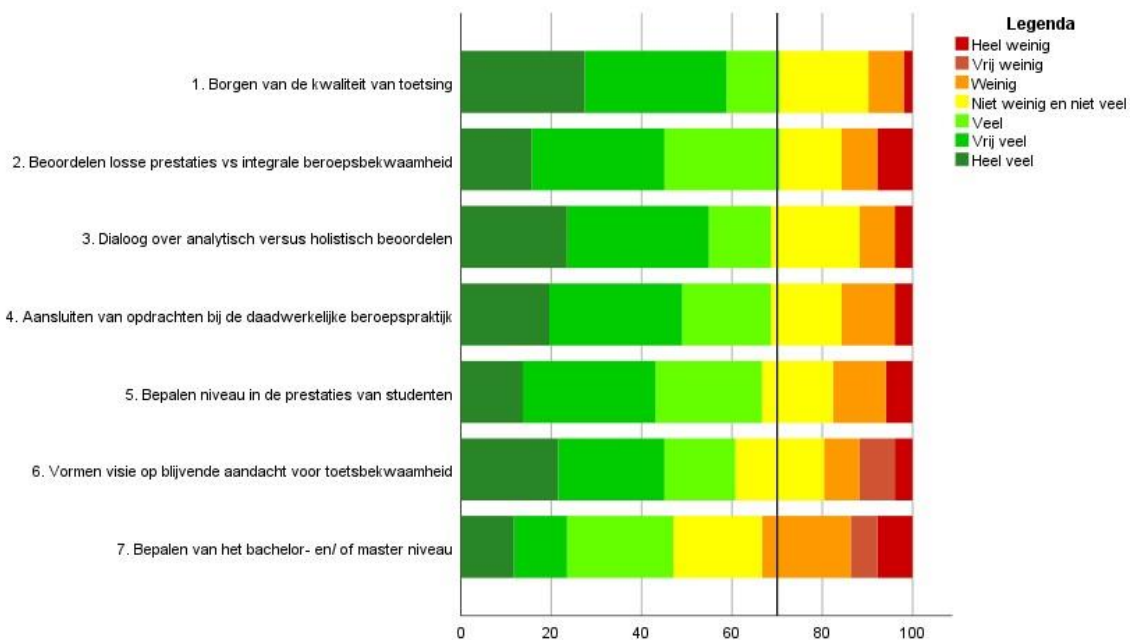
Het Protocol Afstuderen is een conceptueel kader dat beschrijft wat de belangrijkste elementen zijn om tot een samenhangend en consistent afstudeerprogramma te komen. Het gebruik van het protocol beoogt ook een bijdrage te leveren aan de toetsbekwaamheid van docenten, vaak doordat een (ontwerp/ontwikkelteam) samen het protocol gebruikt om bijvoorbeeld het afstudeerprogramma te evalueren en/of te herzien.

Van de 510 hbo-professionals geeft 10% (n = 51) aan bekend te zijn met het Protocol Afstuderen en het te hebben gebruikt; 18% (n = 91) kent het protocol maar heeft het niet gebruikt; en 71% (n = 368) kent het protocol niet. Aan de 51 professionals die het protocol hebben gebruikt is gevraagd of zij de filmpjes en tools op de website toetsbekwaamheid over het Protocol Afstuderen hebben gebruikt. Van deze 51 deelnemers gaven 13 deelnemers aan dat ze de tools en filmpjes hebben ingezet.

Aan de 51 professionals die aangaven het protocol te hebben gebruikt werd ook gevraagd hoe ze het protocol hebben toegepast. Een diversiteit aan antwoorden werd gegeven: deelnemers gebruikten het protocol om gestructureerd tot een hbo-waardige beoordeling te komen; als inspiratiebron; bij doorontwikkeling van het afstudeerprogramma en de toetsing; bij het herontwerp van de afstudeerfase; om dubbelingen uit het toetsprogramma te halen; ter verantwoording bij accreditaties en het schrijven van kritische reflecties; bij landelijke kalibreersessies; binnen de examencommissie om kritisch naar curricula te kijken; en bij het bepalen van de plek van onderzoekend vermogen in het curriculum.

De 51 hbo-professionals zijn bevroegd op een schaal van 1 tot 7 over de vraag in hoeverre het gebruik van het protocol heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van de opleiding. Zij kregen zeven verschillende ontwikkelingen voorgelegd waaraan het protocol kan bijdragen, zoals het borgen van kwaliteit, het aansluiten bij de beroepspraktijk en het integraal beoordelen van beroepsbekwaamheid. Deze mogelijke ontwikkelingen komen voort uit de beoogde doelen van het Protocol Afstuderen (Andriessen et al., 2017).

In Figuur 6 is te zien dat 71% van de hbo professionals vindt dat het protocol afstuderen (heel/vrij) veel heeft bijgedragen aan het borgen van de toetskwaliteit; aan het denken over integrale beoordeling (71%), aan de dialoog over analytisch versus holistisch beoordelen (69%) en aan het aansluiten van opdrachten aan de beroepspraktijk (69%). Het werken met het protocol heeft het minst bijgedragen aan het bepalen van het bachelor/master-niveau (47%).

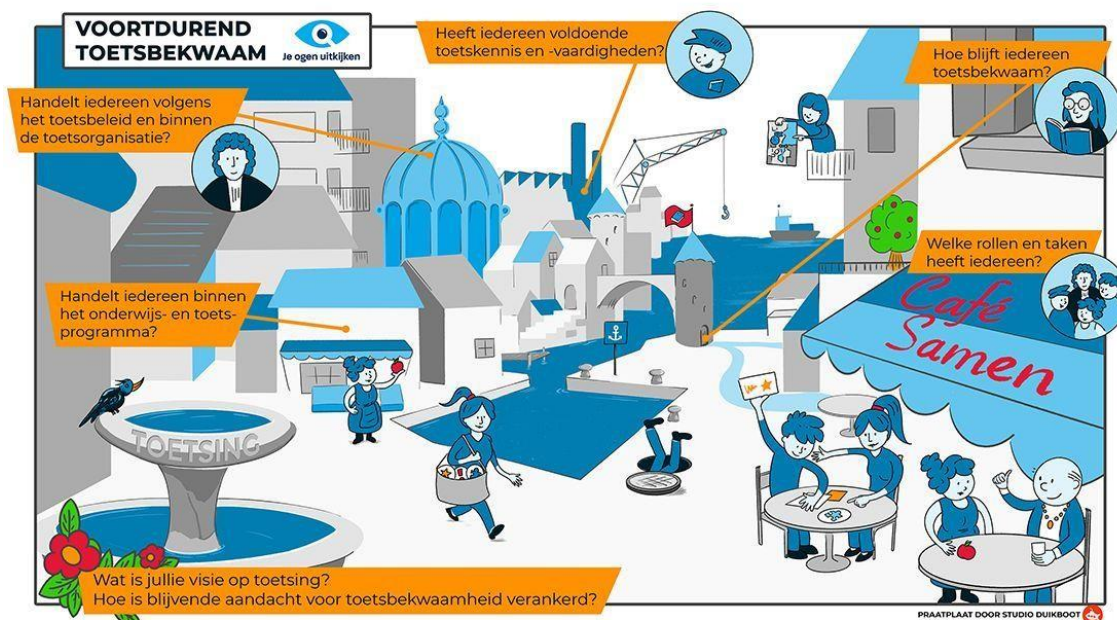
Figuur 6. Percentage bijdrage gebruik protocol afstuderen op ontwikkeling opleiding

Tot slot gaf 84% van de 51 hbo-professionals aan dat het gebruik van het protocol afstuderen (heel/vrij) veel blijft bijdragen aan de ontwikkeling van de opleiding. De toelichting die hierop werd gegeven was divers: ‘het protocol geeft houvast’, ‘is een betrouwbaar referentiekader’, ‘het schept duidelijkheid’, ‘het gesprek wordt gevoerd’ en ‘het veroorzaakt bewustwording’. Het protocol is echter niet bij alle collega’s bekend en soms liggen er andere prioriteiten bij de opleiding dan het gebruik van het protocol.

5 Duurzame verankering van toetsbekwaamheid

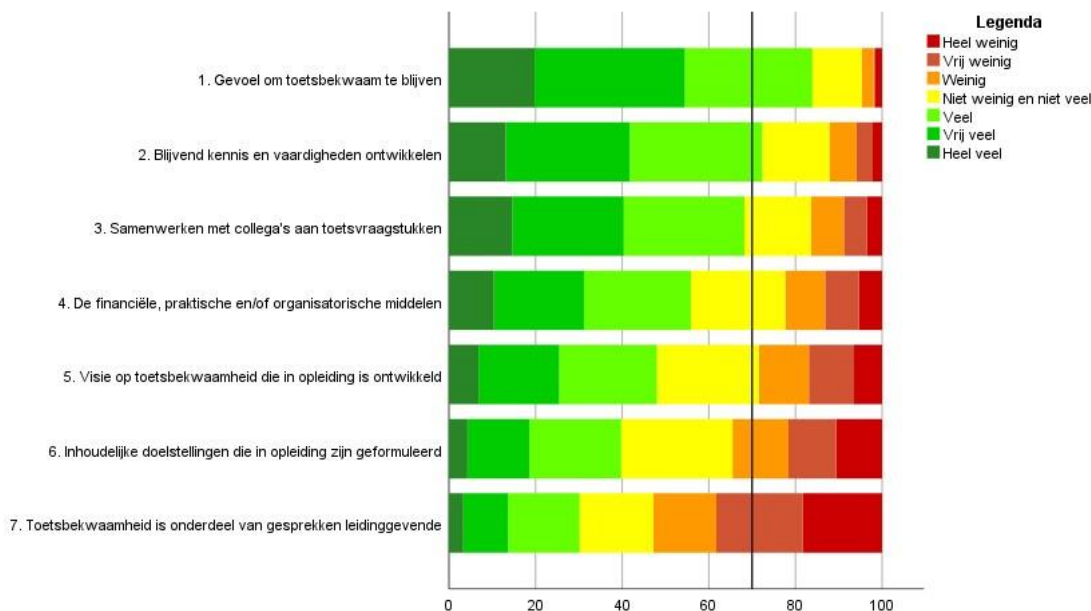
In het voorlaatste deel van de vragenlijst zijn de hbo-professionals gevraagd naar hoe toetsbekwaamheid duurzaam verankerd is binnen de opleidingen en hogeschool. Met de verankering van toetsbekwaamheid wordt bedoeld dat de hbo professional binnen de eigen organisatie toetsbekwaam is maar vooral kan blijven om invulling te geven aan de relevante taken en verantwoordelijkheden die hij/zij heeft rondom toetsing.

In een eerder deelproject van Je ogen uitkijken werd een ‘kapstok’ ontwikkeld op basis van gesprekken met bestuurders van hogescholen en uitvoerders van beleid rondom toetsing, en op basis van beschikbare modellen over duurzame verankering. De kapstok bestaat uit thema’s die hogescholen de mogelijkheid geven het gesprek aan te gaan over vraagstukken als: wat is er nodig voor duurzame verankering en bij wie liggen welke verantwoordelijkheden en het eigenaarschap? De thema’s zijn samen gebracht in een praatplaat (zie Figuur 7).

Figuur 7. Praatplaat met zes thema’s voortdurend toetsbekwaam

In de vragenlijst konden de hbo professionals op basis van deze zes thema's (2 t/m 7) aangeven in hoeverre zij toetsbekwaam konden blijven (zie Figuur 8).

Figuur 8. Percentage van de mate waardoor de hbo professional toetsbekwaam kan blijven

Van de hbo-professionals gaf 84% aan (vrij/heel) sterk het gevoel te hebben dat ze toetsbekwaam kunnen blijven. Het blijvend kennis en vaardigheden ontwikkelen (72%) en het samenwerken met collega's aan toetsvraagstukken (68%) om toetsbekwaam te blijven komt (vrij/heel) veel voor. Het ontbreken van inhoudelijke doelstellingen in de opleiding (40%), als ook een visie op toetsbekwaamheid (48%) komt een stuk minder vaak voor. Toetsbekwaamheid is tot slot nauwelijks een onderdeel van gesprekken met de leidinggevende (30%).

6 Discussie en conclusie

Om zich te professionaliseren in toetsbekwaamheid hebben hbo professionals de afgelopen drie jaar verschillende activiteiten ondernomen. De professionaliseringsactiviteiten die het meest zijn ondernomen zijn het bijwonen van kalibratiesessies, intervisies, en bijeenkomsten over toetsing op de eigen hogeschool. Deze activiteiten vormden de top drie van meest uitgevoerde activiteiten en hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat interactie tussen professionals onderling centraal staat.

Bij de redenen om zich te professionaliseren werd het zoeken naar die interacties niet specifiek genoemd. Wel gaf een grote groep van 325 professionals (64%) aan zich te professionaliseren op toetsbekwaamheid uit eigen interesse. Binnen die groep die zich uit 'eigen interesse' schoolde, hebben de 117 professionals de professionalisering daarnaast ervaren als een verplichting. Het gevoel dat deze professionals hebben over het verplicht bekwaam te zijn is niet opmerkelijk gezien de landelijke afspraken rondom het invoeren van bke als onderdeel van de basiskwalificatie didactische bekwaamheid, waarmee het 'toetsbekwaam moeten zijn' onderdeel is geworden van 'docentbekwaamheid'.

Alle professionaliseringsactiviteiten hebben volgens de hbo-professionals zelf een aanzienlijke bijdrage geleverd aan hun toetsbekwaamheid. Maar uit de top 5 van meeste gevolgde activiteiten hebben volgens de respondenten intervisie en kalibratiesessies de grootste bijdrage hieraan geleverd. Deze grote bijdrage kan verklaard worden omdat deze activiteiten het mogelijk maken om samen met collega's binnen de eigen opleiding te werken aan toetsvraagstukken.

De activiteit die de hoogste bijdrage aan toetsbekwaamheid levert is echter het toepassen van nieuwe toetsvormen en deze activiteit werd ook vaak genoemd als professionaliseringsactiviteit. Hoewel ook in deze activiteit interacties een rol kunnen spelen, lijkt vooral de vertaling naar de authentieke toetspraktijk een goede verklaring te kunnen zijn voor de hoge bijdrage.

Hoewel er geen activiteiten zijn waarvan de hbo-professionals vinden dat ze een lage bijdrage aan hun toetsbekwaamheid hebben geleverd, is de deelname aan het BKE traject alsmede het assessment van de BKE wel noemenswaardig omdat hbo-professionals voor deze twee activiteiten de laagste bijdrage aan toetsbekwaamheid hebben gegeven. Terwijl dit de professionaliseringsactiviteit is waar alle hogescholen het zwaarste op inzetten: alle hogescholen trainen al hun docenten op de BKE kwaliteiten. Twee kanttekeningen kunnen hierbij worden gemaakt: 1) de BKE training staat bij de meest hbo-professionals die deze vragenlijst hebben ingevuld niet meer vers in het geheugen, zij hebben hun BKE al lang geleden afgerond, zijn bezig met hun SKE of hebben zelfs die al afgerond; en 2) er worden verschillende andere professionaliseringsactiviteiten genoemd die onderdeel (kunnen) zijn van het BKE traject of tijdens de BKE hebben plaatsgevonden, denk aan het zoeken naar informatie of houden van kalibraties.

Wanneer nader wordt gekeken naar de bijdrage van alle professionaliseringsactiviteiten op de specifieke BKE en SKE kwaliteiten, dan valt op dat professionalisering een hoge bijdrage heeft

geleverd aan het toetsbekwaam blijven, zoals is beschreven in de nieuwste kwaliteit 4. Het stimuleren van aandacht voor duurzaam toetsbekwaam blijven van hbo-professionals is een groot doel van het gehele project Je Ogen Uitkijken. Het is mooi dat de hbo-professionals nu juist aangeven dat dat is gelukt de afgelopen jaren.

Bij het onderwerp over het Protocol Afstuderen heeft duidelijk een lager aantal deelnemers deze vragen ingevuld. Dit lager aantal deelnemers is passend bij de doelgroep van het Protocol. Het Protocol afstuderen is vooral gericht op evaluatie van / herontwerp van het afstudeerprogramma en niet alle docenten werken in het afstudeerprogramma en/of zijn betrokken bij (her)ontwerp. Dit zijn veelal docenten in de rol van ontwerper/onderwijskundige/ SKE-er. Het Protocol is wat dat betreft meer een handvat dat opleidingen kunnen gebruiken, en door het gebruiken van Protocol wordt gewerkt aan toetsbekwaamheid.

Tot slot, de duurzame verankering van toetsbekwaamheid in hbo instellingen. Die verankering is vooral duurzaam volgens de hbo professionals doordat ze toetsbekwaam blijven met het blijven ontwikkelen van hun kennis en vaardigheden en door te samenwerken met collega's aan toetsvraagstukken. Beide resultaten sluiten aan bij twee eerdere bevindingen: 1) de kennis en vaardigheden sluiten goed aan bij de grote bijdrage die professionaliseringsactiviteiten hebben gehad op het toetsbekwaam blijven van deze professionals (zie Figuur 4); en 2) het resultaat over samenwerken met collega's past perfect bij kalibreren, intervisie en uitproberen van nieuwe toetsvormen (zie Tabel 3 en Figuur 3), activiteiten die veel zijn uitgevoerd, waarin de samenwerking centraal staat en waarmee de grootste bijdrage op toetsbekwaamheid werd gerapporteerd.

Referenties

Andriessen, D., Sluijsmans, D., Snel, M., & Jacobs, A. (2017a). *Onderwijs ontwerpen is mensenwerk*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Andriessen, D., Sluijsmans, D., Snel, M., & Jacobs, A. (2017b). *Protocol Verbeteren en Verantwoorden van Afstuderen in het hbo 2.0*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Andriessen, D., Manders, P., Greve, D., Hermans, P., Jakobs, L., te Lintelo, L., Neijenhuis, K., & Straetmans, G. (2014). *Beoordelen is mensenwerk: Bevindingen over de*

wenselijkheid en mogelijkheid van een gezamenlijk protocol voor het beoordelen van (kern) werkstukken. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Vereniging Hogescholen. (2012). *Vreemde ogen dwingen. Eindrapport commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs.* Den Haag: HBO-raad.

Vereniging Hogescholen. (2017). *Zienderogen vooruit. Eindrapport commissie evaluatie externe validering toetsing en examinering in het hbo.* Den Haag: Vereniging Hogescholen.